

Pere Blasi

geògraf català

per
Josep Clara

Hom ha assenyalat diverses vegades el paper fonamental que acompliren els mestres d'escola en relació a millorar i renovar els mètodes d'ensenyament de la geografia. Alexandre Galí ho feia ja l'any 1935 i recordava especialment els noms de Joan Palau i Vera, Manuel Ainaud, Pere Blasi, Josep Barceló, Pau Vila i Miquel Santaló (1). Aquest mateix autor tractava d'escatir les raons per les quals la pedagogia nova, a través de determinats educadors, s'havia de vincular amb la geografia, i donava com a motiu «la indigència de l'ensenyament de la geografia i de la ciència geogràfica a casa nostra».

Treballar la geografia fou, doncs, per als mestres una necessitat pedagògica que repercutí molt favorablement en la renovació de la ciència geogràfica a Catalunya. Perquè els nostres mestres, ultra divulgar les noves maneres d'entendre la ciència i crear un material didàctic del qual n'estàvem mancats, anaren molt més enllà, de tal manera que alguns esdevingueren vertaders capdavanters i peoners de la moderna geografia catalana. L'obra de Miquel Santaló, des de la Normal de Girona, i Pere Blasi, a Torroella de Montgrí, il·lustra de manera ben representativa el fenomen a les terres gironines, on existiren tants mestres sensibilitzats i lligats al moviment de renovació pedagògica iniciat a començaments de segle (2), i palesa un esforç remarcable que cal valorar positivament.

Per això avui ens proposem de parlar de Pere Blasi, personatge que cal reivindicar i recordar justament per la seva vida de donació i servei al país i per la seva aportació destacada a la ciència geogràfica de casa nostra.

MESTRE I GEÒGRAF

Pere Blasi i Maranges va néixer a Puigcerdà —la vila per antonomàsia de la Cerdanya— el 1881. Fou un dels mestres més coneguts de les comarques gironines. Durant més de vint anys seguits exercí, amb profunda vocació i efectivitat, el magisteri a l'escola estatal de Torroella de Montgrí, on impulsà també nombroses activitats culturals i recreatives, tals com l'Ateneu Montgrí, la revista «Emporium», el llibre de la Festa Major, etc. Com molt bé escriu Josep Iglésies (3), Blasi oferí fervorosament a Torroella els vint-i-tres anys millors i els més fruitosos de la seva vida.

(1) «A propòsit del resum de geografia de Pau Vila», a *Butlletí dels Mestres*, 1-VII-1935, reproduït a *Miscel·lània Pau Vila*, Societat Catalana de Geografia, 1975, pp. 45-46.

(2) Sobre els inicis d'aquest moviment a les terres gironines, vegeu el llibre de J. PALLACH, *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya*, Barcelona, Ceac, 1978. Sobre Miquel Santaló, els nostres treballs apareguts a *Revista de Girona*, núms. 79 i 82.

(3) «Pere Blasi», a *Serra d'Or*, setembre, 1961, p. 9.

Pere Blasi, mestre i geògraf.

El nostre home, d'esperit amatent i inquiet, desplega a la vila del Baix Empordà una activitat pedagògica formidable que és recordada amb admiració i agraïment pels qui tingueren la sort de conviure-hi. Obert a les manifestacions de renovació pedagògica que duïen a terme els mestres públics del nostre país, Pere Blasi fou un destacat col·laborador i impulsor d'aquesta obra tan memorable. Un testimoni qualificat precisa l'atenció amb què seguia tot allò que s'esdevenia a Barcelona i afegeix que «a l'estiu, quan Joaquim Carreres i Artau i Lluís Pericot compareixien a Torroella, el nostre amic desaparegut els assaïetava amb una constant interrogació. La seva avidesa de saber i de comprendre aleshores no tenia límits, i, tanmateix es desviava per ensenyar al seu torn allò que havia après» (4).

Estant a Torroella, escriví un manual elemental de geografia de Catalunya que seria premiat el 1916 en un dels concursos oferts per l'Associació Protectora de l'Ensenyana Catalana. També col·laborà sovint al «Butlletí dels Mestres», editat pel Consell de Pedagogia de la Mancomunitat com a suplement dels «Quaderns d'Estudi», a **El Magisterio Gerundense**, portant-veu de les inquietuds del magisteri gironí, i en periòdics polítics de Girona, com «El Autonomista» i «Acció Ciutadana».

(4) Ibid.

Candidatura d'Esquerra Republicana al Parlament Català

CIRCUMSCRIPCIÓ DE GIRONA

Francesc Arnau i Cortina

Agricultor, alcalde de Malgrat

Joan Bancells i Xiberta

Alcalde de Tossa de Mar

Pere Blasi i Maranges

Mestre a Torroella de Montgrí

Xavier Casademunt i Arimany

Mestre a Ripoll

Joan Casanovas i Maristany

Advocat, tinent d'alcalde a l'Ajuntament de Barcelona

Pere Cerezo i Hernàez

Perit mercantil

Laureà Dalmau i Pla

Metge

Antoni Dot i Arxé

Comptable

Josep Fàbrega i Pou

Obrer

Josep Irla i Bosch

Consignatari, comissari a Girona de la Generalitat de Catalunya

Antoni Xirau i Palau

*Advocat, conseller d'Assistència Social a la Generalitat de Catalunya
Diputat a Corts.*

L'any 1932 fou elegit diputat al Parlament de Catalunya per la circumscripció de Girona dins la candidatura d'Esquerra Republicana de Catalunya, formació a la qual havia ingressat després de la proclamació de la República, però que ell defugia tot extremisme i hom el tenia per moderat. Les seves intervencions al Parlament català, com també la majoria dels seus articles periodístics, fan relació a l'ensenyament i al magisteri.

Pere Blasi i Miquel Santaló representaren les terres gironines en la Ponència encarregada de la divisió territorial de Catalunya, constituïda el 1931 sota la presidència efectiva de Pau Vila. El mestre de Torroella hi era present per raó de la seva atenció, ben coneguda, per la geografia i ell fou de fet el qui dugué el pes de la representació gironina, car Santaló —atrafegat en qüestions polítiques en qualitat de batlle de Girona i de parlamentari a Madrid— no pogué assistir a moltes de les sessions de la Ponència (5).

El 1933 fou seleccionat per ocupar una de les places de les escoles de patronat de Barcelona. Hom li confià la direcció del grup escolar «Lluís Vives», on complí i sobresortí amb l'e-

(5) Reproduïm a manera d'apèndix l'informe dels ponents gironins.

ficiència de sempre (6). L'any 1935 el trobem entre els fundadors de la Societat Catalana de Geografia, entitat de la qual fou el primer vice-president.

Arran del resultat de la guerra civil, hagué d'exiliar-se a França. Llavors aprofità l'estada a Montpeller per doctorar-se a la universitat francesa, on també exercí com a lector de castellà. El seu treball de tesi versà sobre l'Empordà.

Retornat a Barcelona, es lliurà a l'ensenyament privat —fou professor d'una escola laboral— i a la redacció d'un extens volum sobre les terres catalanes que seria publicat el 1954. Aconseguí també de convalidar algunes assignatures fetes a Montpeller i es doctorà en Filosofia i Lletres.

Morí a Barcelona mateix, el 21 de juny de 1961, a conseqüència d'un accident de circulació que havia sofert uns mesos abans. Desapareixia així un home exemplar que, si per damunt de tot era un mestre, demostrà al llarg de la seva vida un interès profund i palès per la geografia, i més concretament per la geografia catalana, a la qual aportà dos llibres impagables. Això ha estat raó suficient convertir-lo en un dels peoners de la moderna geografia de Catalunya. El nom de Pere Blasi, d'aquesta manera, va al costat dels Pau Vila, Miquel Santaló, Josep Iglésies, Gonçal de Reparaz, etc.

L'APORTACIÓ GEOGRÀFICA

La contribució de Pere Blasi a la geografia catalana es concreta en les dues obres que escriví sobre un mateix tema —la terra catalana presentada en una visió de conjunt—, bé que amb pretensions diferents.

La primera, de caire escolar, és especialment valuosa si tenim en compte sobretot el moment en què fou realitzada. Ens referim a la **Geografia elemental de Catalunya**, premiada l'any 1916 per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana amb el guardó ofert pel Dr. Antoni de P. Aleu, membre de la comissió delegada de Buenos Aires. Aquesta obra, acompanyada de gràfics entenedors, va ser publicada per l'Editorial Pedagògica el 1922 i reeditada dues vegades més: el 1931 i el 1935.

El llibre té una finalitat singular, pràcticament única en aquells moments, ensenyar en català la geografia del propi país, i representa un esforç meritíssim i útil de cara als mestres que, seguidors dels corrents de renovació pedagògica, consideraven com a una cosa essencial fer conèixer la realitat més immediata de

(6) Un testimoni qualificat afirma que durant aquesta època «el senyor Blasi, amb el seu punt de bohèmia i d'improvisació pedagògica, donava al seu treball una vivacitat especial que atreia els nois i feia l'escola agradable amb la conseqüència d'un bon rendiment» (A. GALÍ, **Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya, 1900-1936**. Ensenyament primari. Segona part. Barcelona. Fundació Alexandre Galí, 1979, p. 236).

Portada de la Geografia escolar de Pere Blasi.

l'alumne. Per això el manual de Pere Blasi entrà a moltes escoles en temps de la Mancomunitat i de la República i fou una eina vàlida, a l'abast dels escolars, per iniciar-los en el coneixement geogràfic de Catalunya.

L'estructura del llibre és composta bàsicament d'aquests apartats: Situació de Catalunya. Orografia, costa i clima. Hidrografia. Les comarques. Divisió administrativa, eclesiàstica, universitària, judicial i marítima. Comunicacions. Agricultura, indústria i comerç. Població. La vida a Catalunya. Països de parla catalana. Cada un d'aquests capítols conté una sèrie de qüestions perquè l'alumne realitzi unes activitats on reflecteixi allò que ha entès de la lectura o de l'explicació. «És indispensable —afirma Blasi— que el noi practiqui diversos exercicis, tals com el traçat de gràfics i mapes, respostes escrites dels qüestionaris, etc.».

Des d'un punt de mira científic, com ja va observar Miquel Santaló (7), la Geografia escolar de Blasi no és prou nova. Hom té la impressió que l'autor no va saber connectar amb el concepte geogràfic que va més enllà de la simple distinció i enumeració dels diversos accidents (8). Per comprovar això que diem n'hi ha prou amb mirar, per exemple, la manera de presentar la costa catalana:

«La costa de Catalunya té un desenrotllament d'uns 415 quilòmetres. Els seus accidents més notables són:

Golfs: El de Roses i el de Sant Jordi.

(7) «Una geografia de Catalunya», a **El Autonomista**, 30-III-1922. Hom pot trobar altres recensions sobre l'obra de Blasi al **Butlletí dels Mestres**, 15-IV-1922, signada per Pau Vila, i a **El Magisterio Gerundense**, 20-IV-1922, signada per Jesús Sanz.

(8) Santaló el 1923 posava de manifest que «d'uns anys ençà, la geografia ha deixat d'ésser una mena de catàleg de noms de rius i de serralades, de pobles i de dades numèriques; eix conjunt enutjós al qual ens apropàvem per exigències de la disciplina escolar» (**Per l'estudi de Catalunya: El Gironès**, Girona, 1923, p. 14).

Caps: El de Creus, el de Begur, el de Sant Sebastià, el de Tortosa, el de Salou, i les puntes del Fangar i de la Banya.

Illes: Les Medes i les Formigues.

Ports: Els de Barcelona, Tarragona, Sant Feliu de Guíxols, Palamós, Blanes i el refugi d'Arenys.

Prop de Blanes s'inicia la **costa brava**, la qual continua fins a França, interrompuda solament per la banda de l'Estartit i el superb golf de Roses. La nostra costa brava és d'una grandiositat i una bellesa indescriptibles».

Però som també d'acord amb el mateix Santaló a qualificar com un encert «la comparança de les realitats geogràfiques catalanes amb les realitats d'Espanya i del món i l'esbós d'una descripció comarcal». En efecte, Blasi no precisa el concepte de comarca, però ofereix un mapa de Catalunya dividit en 39 comarques, les quals són agrupades així a l'hora de presentar-les com a tema d'estudi: 1) comarques pirinenques, 2) comarques confinants amb la Mediterrània, 3) comarques de les baixes conques del Segre i de l'Ebre, llevat de Tortosa, i 4) comarques interiors.

De fet, fins aleshores, existien diverses divisions de Catalunya en comarques, però les discrepàncies eren més paleses que les coincidències, pel fet que hom seguia criteris distints. La divisió de Blasi tingué un cert èxit i àdhuc Santaló, peoner en l'estudi geogràfic de les comarques, l'acceptà en l'assaig que escriví el 1923 (9).

Amb aquestes obres de Blasi i Santaló s'ha clos, com escriu Lluís Casassas (10), una etapa de la geografia catalana, «un període d'aplegall de dades i, moltes vegades, d'imprecisió conceptual i terminològica, en la qual es dona el cas que, gairebé sempre, les aportacions al camp de la geografia són fetes per professionals no geògrafs».

L'any 1954 Aymà publicà l'obra fonamental de Pere Blasi, **Les terres catalanes**, un volum de més de set-cents pàgines, curiosament il·lustrat i concebut com a llibre de divulgació per tal d'arribar a un públic majoritari però exigent:

«En un temps relativament curt —escriu l'autor a manera de prefaci—, l'estudi del territori català ha aconseguit un progrés remarcable gràcies a l'esforç de doctes investigadors. Les publicacions acadèmiques testimonien aquest avenç; però per raó de llur to erudit i massa profund, ultra-

passen ben poc els cenacles professionals. Calen, al seu costat, altres obres que vulgaritzin les conclusions de la selecció guaidora. Nosaltres desitgem participar en aquesta labor de divulgació amb el present llibre».

Pere Blasi prosseguia d'aquesta manera la seva tasca i vocació pedagògica i es proposava d'assolir objectius tan lloables, com despertar l'interés dels catalans perquè coneguéssim de prop la insòlita diversitat de les nostres pròpies terres:

«Catalunya pot ésser travessada d'un cap a l'altre en menys hores que no jornada de lent i dificultós viatge hi haurien esmerçat els nostres avis. Amb tot hi ha una munió de catalans que desapareixeran duent-se'n una idea molt migrada de l'escenari de llur existència. Quants n'hi ha que desconeixen les belleses del Pirineu, les constel·lacions de llacs que l'esmalten i fins muntanyes tan nostres, tan famoses, com Montserrat; que ignoren els congostos de les Nogueres, que mai no han vist el mar ni han contemplat la Costa Brava! Repetim-ho: és cap a excitar el desig de veure, de conèixer, de fruit de totes aquestes meravelles, que s'encaminen les més agosarades cobejances d'aquest llibre».

El llibre es compon de tres parts. La primera és referida a la fesomia del Principat i inclou els tradicionals apartats dedicats a la geologia, el relleu, la costa, la hidrografia, la vegetació i el poblament. La segona, molt més extensa, és la més treballada i original; descriu cada una de les regions i comarques naturals de Catalunya. Finalment, la tercera, presentada en lletra més petita i a manera de cloenda, fa referència a les activitats humanes, a la divisió territorial i a les comunicacions.

Si mirem amb més deteniment la segona part, veiem que l'autor estableix una divisió regional, composta per sis zones denominades pirinenca, prepirinenca, central, urgellenca, prelitoral i litoral, i tracta d'encabir dins de cada regió les diferents comarques. Ens adverteix, de tota manera, que «l'adaptació perfecta és impossible, car algunes comarques extremes poden atribuir-se a regions diferents i altres s'estenen per dues i àdhuc per tres regions».

El concepte de comarca ací, doncs, no és el mateix que inspirà la divisió territorial de la Generalitat, i per això hom pot trobar-hi denominacions i divisions diferents. Pere Blasi entén que

«les comarques són originades sobretot pel relleu; però intervenen també en la seva formació contingències geopolítiques i els complexos jocs d'influències exercides sobre un tros del territori pels centres urbans rectors».

També remarca que «els mitjans moderns de comunicació han transformat aquestes contra-

(9) Vegeu l'obra citada a la nota anterior, p. 47. Pau Vila lamenta que Santaló «el meritíssim geògraf gironí, amb el seu bagatge científic, no formulés, mal que fos a manera d'esbós, una divisió comarcal de Catalunya que ens servís a tots com a base d'estudi». (**La divisió territorial de Catalunya**, Barcelona, Curial, 1977, p. 88).

(10) **Barcelona i l'espai català**, Barcelona, Curial, 1977, p. 108.

Situada sobre el Ter, al peu del Montgri, entre els dos Empordans i no lluny del mar, Torroella de Montgri podria aspirar —segons Blasi— a la capitalitat de l'Empordà.

des introduint-hi corrents renovadors: ara viuen més de cara al món, però llurs atributs de comarca s'esfumen, perden caràcter i tendeixen a fondre's en altres comarques de major potencialitat». Per això ens presenta la comarca de Girona composta pel Gironès i la Selva, però —i és una paradoxa— es mostra reaci a incloure-hi la rodalia de Banyoles que concep com una comarca a part.

La descripció de cada comarca va més enllà de la simple enumeració d'accidents i activitat. L'autor posseeix una formació molt més àmplia que el 1916 i insinua l'íntima relació existent entre les condicions físiques i les manifestacions de l'activitat humana, com posen en relleu els geògrafs de l'escola possibilista, però en conjunt el llibre és més orientat per criteris naturals que humans (11).

APÈNDIX

Informació que presenten els senyors ponents Pere Blasi i Miquel Santaló, respecte als partits judicials de les terres gironines.

Partits de Girona i de Santa Coloma. (La Selva i el Gironès). — A causa de l'activitat judicial reduïda del segon i amb la facilitat de comunicacions amb Girona, hom podria pensar en la conveniència de refundre'ls. No obstant, els interessos de Santa Coloma de Farners, que es sentirien desatesos, han fet sospesar amb atenció aquest cas i hom s'inclina cap al manteniment dels dos partits.

(11) La diferència entre regió natural, regió geogràfica i regió econòmica és objecte d'un remarcable treball del professor Lluís SOLÉ SABARIS: «Sobre el concepte de regió geogràfica i la seva evolució», a *Miscehània Pau Vila*, pp. 413-476.

Partits de Figueres i la Bisbal. — L'Empordà hauria de correspondre íntegre a aquests dos partits: l'Alt Empordà a Figueres i el Baix Empordà a la Bisbal. La llenca del partit de Girona que indegudament s'interposa entre l'Alt i el Baix Empordà es repartiria entre els dos partits esmentats. La divisió meridional de la conca del Fluvià podria assenyalar la partió entre les dues seccions de l'Empordà.

Partit d'Olot. (La Muntanya i la Garrotxa). — El partit d'Olot ha de comprendre l'alta conca del Fluvià. De la vall d'Hostoles, per la seva situació i aspecte topogràfic, podria dubtar-se de si n'ha de formar part o no.

Partit de Puigcerdà. (Cerdanya-Vall de Ribes-Ripollès-Camprodon). — La Cerdanya, arbitràriament repartida entre França i Espanya pel tractat dels Pirineus, fou després novament trosejada en repartir-la entre Girona i Lleida. Tractant-se d'una comarca tan ben definida, tota la Cerdanya fins a Martinet hauria de pertànyer al partit de Puigcerdà.

Apuntem una suggerència:

Si fossin establertes les supercomarques, no seria convenient d'afegir aquest partit a alguna supercomarca barcelonina? Les relacions amb Girona són difícils; la comunicació amb Barcelona, fàcil i constant. De cap manera no pot treure's la capitalitat de Puigcerdà.

Raons històriques, interessos creats i una voluntat ben ferma dels cerdans ho impedeixen. Puigcerdà és un dels nusos de comunicació més importants de Catalunya.

Ans que un trasllat de capital, fóra preferible de pensar en un nou partit Ripollès-Camprodon.

GENERALITAT DE CATALUNYA: **Divisió territorial. Estudis i projectes. Nomenclàtor de municipis**, Barcelona, 1933, pp. 54-55.